

Даниял кітабы — Жүз екінші бөлім

Хабаршының үштік қолданылуы: Пайғамбарлық динамиканы ашу

Jeff Pippenger

2024-02-29

Ілиястың үш қырлы қолданылуы Құдайдың атқарушылық соты жүріп жатқан уақыт кезеңіндегі хабарға, хабаршыға және қозғалысқа қатысты; бұл кезең Америка Құрама Штаттарындағы жексенбілік заңнан басталып, рақым уақытының жабылуына дейін жалғасады. Атқарушылық сот Құдайдың үкімі мейіріммен аралас болатын кезеңнен, Оның үкімдері мейірімсіз түрде соңғы жеті апатта төгілетін уақытқа дейін күшейе түседі.

Келісімнің Хабаршысына жол дайындайтын хабаршыға қатысты үштік қолданылу Құдайдың тергеуші сотының қорытынды кезеңіндегі хабарды, хабаршыны және қозғалысты қамтиды; сол кезең жүз қырық төрт мыңның мөрлену мерзімін айқындайды. Ол мерзім Америка Құрама Штаттарында жақында шығатын жексенбілік заңмен аяқталады; дәл сол кезде Құдайдың атқарушы үкімдері басталады.

Шомылдыру рәсімін жасаушы Жохан Мәсікке — Келісімді растау үшін Даниял кітабының тоғызыншы тарауының жиырма жетінші аятының орындалуында Келісімнің Жаршысы ретінде келетін Мәсікке — жол дайындады. Осылай ете отырып, ол сондай-ақ Мәсіктің кенеттен Өз ғибадатханасына келіп, Леуи ұлдарын тазартуына жол дайындады; мұны Ол Өзінің үш жарым жылдық қызметінің басында да, соңында да істеді. Буквальды ғибадатхананың тазартылуы Леуи ұлдары ретінде бейнеленгендердің жан ғибадатханасын тазарту ісінің нышаны болды.

Оның ғибадатхананы тікелей тазарту ісі пайғамбарлықтың орындалуы болды, әрі Ол бұл істі Жоханның екінші тарауының он үшінші-жиырма екінші аяттарында жүзеге асырғанда, Киелі Рух шәкірттерге Оның Малахи үштің орындалуында шәкірттерді тазартып, арылту ісінің бір бөлігі болған Ескі Өсиеттегі бір үзіндіні еске түсірді.

Жохан жазбасындағы осы үзіндіде Мәсіх Өзінің тән ғибадатханасы қиратылғанда, оны үш күнде қайта тұрғызатынын айтты. Дауласқыш яһудилермен болған әңгімеде Ирод жүргізген, әрі дәл сол жылы аяқталған сөзбе-сөз ғибадатхананы қайта жаңарту жұмыстары қырық алты жылға созылғаны да айтылды. Иса Өзінің Сөзінің ішінде, періштелердің, Киелі Рухтың және пайғамбарлардың қызметі арқылы бекітіп қойған пайғамбарлық сөзге қатысты қағидалардың бірінің мысалы арқылы Өз шәкірттерін тазартып жатқан еді.

Ол тура мағыналының руханиды бейнелейтінін көрсететін пайғамбарлық үлгіні берді. Ол ғибадатхананың нышаны ретінде «қырық алты» санының пайғамбарлық кілтін орнатты. «Қырық алты» — Мұсаның тауда болып, ғибадатханаға қатысты нұсқауларды қабылдаған күндерінің саны еді. «Қырық алты» — адам ғибадатханасын құрайтын хромосомалардың саны. «Қырық алты» — пұтқа табынушылық, кейін папалық тарапынан тапталған рухани ғибадатхананы қалпына келтіруде орындалған жылдардың саны (1798 жылдан 1844 жылға

дейін).

Ғибадатхананың екі рет тазартылуы үш күннің қырық алты жылға тең екендігі туралы рәмізді қамтиды. Онда тура мағынаның руханиды бейнелейтіні жөніндегі қағида да қамтылған. Бұл пайғамбарлықтың әрі орындалуын, әрі алдын ала айтылуын бейнеледі. Осы екі тазарту бір топ қате түсінетін, ал басқа бір топқа ашылатын ақиқатты білдіреді.

Екі рет тазарту Құдайдың қауымының азғындалып, «жыланның ұрпағы болған опасыз ұрпаққа» айналған уақыт кезеңін көрсетеді; олар белгі іздеп жүр, ал белгі оларға тікелей түсіндіріліп жатыр, өйткені берілетін жалғыз белгі — үш күнде қайта тұрғызылатын ғибадатхананың қирауының белгісі.

У, жыландардың тұқымы, сендер зұлым бола тұра, қалайша игі сөздер айта аласыңдар? Өйткені ауыз жүректің молдығынан сөйлейді.... Сонда дін мұғалімдері мен парызшылдардың кейбіреулері жауап беріп: — Ұстаз, Сенен бір белгі көргіміз келеді, — деді. Бірақ Ол оларға жауап беріп: — Зұлым әрі неке адалдығын бұзған ұрпақ белгі іздейді; алайда оған Жүніс пайғамбардың белгісінен басқа ешбір белгі берілмейді. Өйткені Жүніс киттің қарнында үш күн, үш түн болғанындай, Адам Ұлы да жердің жүрегінде үш күн, үш түн болады, — деді. Матай 12:34, 38–40.

Келісімнің Хабаршысы Жоханның екінші тарауында істегеніндей, кенеттен Өз ғибадатханасына келуінің барлық үш орындалуында осы пайғамбарлық серпіндердің бәрі бейнеленген.

Яһудилердің Құтқарылу мейрамы таяп қалған еді, сондықтан Иса Иерусалимге барды. Ол ғибадатханада өгіз, қой, көгершін сатып отырғандарды және ақша айырбастаушылардың отырғанын көрді. Сонда Ол жіңішке арқаншалардан қамшы жасап, олардың бәрін де, қойлар мен өгіздерді де ғибадатханадан қуып шықты; ақша айырбастаушылардың ақшаларын шашып жіберіп, үстелдерін төңкеріп тастады. Ал көгершін сатқандарға: «Мыналарды бұл жерден алып кетіңдер; Менің Әкемнің үйін сауда үйіне айналдырмандар», — деді. Сонда Оның шәкірттері: «Сенің үйіне деген қызғаныш Мені жалмап бітірді», — деп жазылғанын естеріне алды. Сонда яһудилер Оған жауап беріп: «Осыларды істеп жүргеніңе бізге қандай белгі көрсетесің?» — деді. Иса оларға былай деп жауап берді: «Осы ғибадатхананы қиратыңдар, Мен оны үш күнде тұрғызамын». Сонда яһудилер: «Бұл ғибадатхана қырық алты жыл бойы салынып келді, ал Сен оны үш күнде тұрғызбақсың ба?» — деді. Бірақ Ол Өз денесінің ғибадатханасы туралы айтқан еді. Сондықтан Ол өлілердің арасынан қайта тірілгеннен кейін, шәкірттері Оның мұны айтқанын естеріне алды; сөйтіп, олар Жазбаға және Исаның айтқан сөзіне сенді. Жохан 2:13–22.

Келісімнің Елшісі Леви ұлдарын Құдай Сөзін бейнелейтін «күмістей» де, сенімді бейнелейтін «алтындай» да тазартуға әрі қоспадан арылтуға тиіс еді. Келісімнің Елшісі Өз шәкірттерін Өзінің пайғамбарлық «сөзіне» деген олардың «сенімін» арттыру арқылы тазартады. Сол пайғамбарлық сөз тазарту үшін, бірақ сонымен бірге қоспадан арылту үшін де белгіленген еді. Оның пайғамбарлық Сөзі әрдайым сынақты білдіреді, әрі Ол кенеттен Өз ғибадатханасына келген кезеңде Леви ұлдары дәл сол пайғамбарлық Сөзі арқылы қоспадан

арылтылады.

“Күрегі Оның қолында, әрі Ол қырманын әбден тазартып, бидайын қамбаға жинайды”. Матай 3:12. Бұл тазарту кезеңдерінің бірі еді. Ақиқат сөздері арқылы топан бидайдан ажыратылып жатты. Әшкерелеуді қабылдауға тым бекер және өзін-өзі ақтағыш болғандықтан, кішіпейілділікке толы өмірді қабылдауға тым дүниені сүйгіш болғандықтан, көпшілік Исадан теріс айналды. Бүгінде де көп адам дәл осылай істеуде. Жандар бүгін де Қапернаумдағы мәжілісханада болған сол шәкірттер секілді сыналуда. Ақиқат жүрекке жеткенде, олар өз өмірлерінің Құдай еркіне сай келмейтінін көреді. Олар өздерінде түбегейлі өзгерістің қажет екенін көреді; бірақ олар өзін жоққа шығаратын осы іске кірісуге ықылассыз. Сондықтан күнәлары әшкереленгенде, олар ашуланады. Олар: ‘Бұл — ауыр сөз; мұны кім тыңдай алады?’ — деп күңкілдеп, шәкірттердің Исаны тастап кеткеніндей, ренжіп кетіп қалады.” Ғасырлар үміті, 392.

«Қапернаумдағы мәжілісханада» «сынақтан өткен» сол «жандар» Мәсіх оларға Өзінің тәнін жеуге және Өзінің қанын ішуге тиіс екендерін айтқанда, Оның рухани шындықты жеткізу үшін Өзінің тура мағынадағы тәнін қолданып тұрғанын түсінуден бас тартты. Бұл — Оның Жоханның екінші тарауында ғибадатхана туралы жасаған дәл сол бірдей пайғамбарлық бейнелеуі еді. Тура мағынадағының руханидан бұрын келіп, соны бейнелейтіні туралы қағида олардың «естуге» құлықсыз болған «ауыр сөз» ретінде танылғанда, олар теріс бұрылып, ендігәрі Онымен бірге жүрмеді. Бұл Жоханның алтыншы тарауының алпыс алтыншы аятында (666) орын алды; ол жуықта келетін жексенбілік заңды бейнелейді, ал ол өз кезегінде 1844 жылғы 22 қазан арқылы ишараланған, ал оны, өз кезегінде, Голғатадағы айқыш ишаралаған еді.

Содан бастап Оның көптеген шәкірттері кері қайтып, енді Онымен бірге жүрмейтін болды. Жохан 6:66.

Жоханның екінші тарауында Киелі Рух шәкірттердің ойларын Құдайдың қызғанышын сипаттайтын пайғамбарлықты «еске түсіруге» жетеледі, ал «қызғаншақ» деген сөз еврей және грек тілдерінің екеуінде де «қызғанышты» деген сөзбен бірдей.

Өйткені Сенің үйіңе деген қызғаныш мені жалмап бітті; әрі Сені қорлағандардың қорлаулары менің үстіме түсті. Забур 69:9.

Құдайдың құлшынысы, яғни Оның қызғанышы, Құдайдың қызғаншақ Құдай ретіндегі болмысының қырын білдіреді; Оның қызғанышы Өзін жек көретіндерге үшінші және төртінші ұрпаққа дейін көрініс табады. Жоханның екінші тарауында Киелі Рух Келісімнің Жаршысы жүзеге асыратын тазарту төртінші әрі соңғы ұрпақта болатынын орнықтырып жатқан еді, бірақ соңғы ұрпақтың тостағаны толғанда үшінші ұрпақтың кейбіреулері әлі де бар болып тұрады. Ол ұрпақ — азғын, улы жыландардың ұрпағы.

Мұса төртінші ұрпақты бейнеледі, әрі дәл сол кезде Мұса қырық алты күн бойы ғибадатхананы тұрғызу жөнінде нұсқау алды. Сол күндері Ол заңды қабылдады; онда екінші өсиет Құдайдың қызғанышы үшінші және төртінші ұрпақтарда көрініс табатынын айқындайды.

Сонда Ол Ыбырамға былай деді: «Нақ біліп қой: сенің ұрпағың өзіңікі емес жерде келімсек болады, соларға құлдық етеді; және оларды төрт жүз жыл бойы қинайтын болады. Ал олар құлдық ететін сол халықты Мен соттаймын; содан кейін олар мол дүниемен шығады. Ал сен ата-бабаларыңа аман-есен қосыласың; игі кәрілікте жерленесің. Бірақ төртінші ұрпақта олар мұнда қайта келеді; өйткені аморлықтардың заңсыздығы әлі шегіне жеткен жоқ». Жаратылыс 15:13–16.

Ежелгі Израилдің соңғы ұрпағында Петір «рухани үй» деп атаған мәсіхші шіркеуінің ғибадатханасы тұрғызылды. Сол тарих барысында Құдай ғибадатхананы Өзінің қызғанышты құлшынысымен тазартқанда, Өзінің қызғанышын екі рет танытты. 1844 жылы Құдай миллериттердің рухани ғибадатханасын көтерді, әрі тағы да бұрын таңдалған халықты айналып өтті. Сол тарихта Келісімнің Хабаршысы 1844 жылдың 22 қазанында кенеттен келді.

Оның келуі Уильям Миллердің қызметі арқылы алдын ала дайындалған еді. Протестанттар мен миллериттер 1844 жылғы 22 қазанға жақындаған кезде, екі топ та сыннан өткізілді. Протестанттардың сынағы 1798 жылы бірінші періштенің келуімен ақыр заман кезінде келді. Леуінің ұлдарын әрі «тазартып», әрі «пәк ететін» хабар 1831 жылы ресімделгеннен кейін, протестанттарды сынау бірінші періштенің хабары 1840 жылғы 11 тамызда күшке енген кезде басталды. 1844 жылғы 19 сәуірде протестанттар сынақтан құлап, Бабылдың қыздарына айналды.

Содан кейін екінші періште келді, сөйтіп миллериттердің сенімі сыналды, әрі тазарту мен арылту жүзеге асырылды. Екінші періштенің хабары тамыздың он екіншісінен он жетіншісіне дейін Эксетердегі лагерьлік жиналыста күш-қуат алған кезде, данагөй және ақылсыз миллериттерді бір-бірінен айыру арқылы миллериттердің бөлінуін сынау жүзеге асырылды.

Даналар мен ақылсыздардың арасындағы айырмашылық түн ортасындағы айқайдың пайғамбарлық хабары болған май еді. Үшінші періште 1844 жылғы 22 қазанда келген кезде, ғибадатхана (қырық алты жылда) тұрғызылып болған еді. Сол сәтте Келісімнің Елшісі кенеттен Өз ғибадатханасына келді.

«Мәсіхтің киелі орынды тазарту үшін біздің Ұлы Діни қызметкеріміз ретінде Ең қасиетті орынға келуі, Даниял 8:14-те көрсетілгендей; Адам Ұлының Көне Күндіге келуі, Даниял 7:13-те берілгендей; және Иеміздің Өз ғибадатханасына келуі, Малахи арқылы алдын ала айтылғандай, — бәрі бір оқиғаның сипаттамалары; әрі бұл сондай-ақ Мәсіх Матай 25-тегі он қыз туралы астарлы әңгімеде суреттеген күйеужігіттің неке тойына келуі арқылы да бейнеленген». «Ұлы күрес», 426-б.

Сол кезде Келісімнің Хабаршысы Малахия кітабының үшінші тарауында Леуінің ұлдары ретінде айқындалған Миллерит шәкірттерін тазарту және тазартып арылту ісін бастады.

«Бірінші және екінші періштелердің хабарлары арқылы Күйеуді қарсы алуға шыққандардың көбісі үшінші хабарды — дүниеге берілетін соңғы сынақ хабарын — қабылдамай қойды, және соңғы шақыру берілгенде де соған ұқсас ұстаным

қабылданатын болады. »

«Бұл астарлы әңгіменің әрбір ерекшелігі мұқият зерттелуге тиіс. Біз не дана қыздармен, не ақылсыз қыздармен бейнеленеміз». Review and Herald, October 31, 1899.

1840 жылдың 11 тамызында бірінші періштенің хабары құдіретпен бекітілген кезде, көптеген жұрт Миллершілдер қозғалысына қосылды. Содан кейін 1844 жылдың 19 сәуірінде көп санды бір топ бұл қозғалыстан шықты. 1844 жылдың 22 қазанында дәстүрлі көзқарас бойынша, Ең Қасиетті Орнына сенім арқылы енгендер шамамен елу жан болған. Үшінші періштенің нұрына әуелде ергендердің саны шамамен елу жан болған деп ұйғарсақ, онда бізге бірінші және екінші періштелердің хабарларын қабылдағандардың “көпшілігі” “үшіншісін, соңғы сыналатын хабарды, қабылдаудан бас тартты” деп хабарланғанының мәні қандай?

Өсиеттің Хабаршысы кенеттен Өз ғибадатханасына келіп, көктегі қасиетті орынның нұрын және үшінші періштенің хабарын үшінші періштенің тәжірибесіне қарай ілгерілеп енген елу адамға ашты, бірақ олар әуелде бытырап кетті. Сол кездегі олардың түңілуі алғашқы түңілуден де зор болды, дегенмен Уайт қарындастың айтуынша, олардың түңілуі айқыштан кейінгі шәкірттердің түңілуіндей соншалықты зор болмаған.

Екі параллельді тарихтың екеуінде де Мәсіх түңілгендерге Өзінің пайғамбарлық Сөзін ашты, ал 1850 жылға қарай Уайт әпке өзіне Жаратқан Ие сол кезде Өз халқын жинау үшін тағы да қолын созып тұрғаны көрсетілгенін айтады.

«1850 жылдың 23 қыркүйегінде Иеміз маған Өз халқының қалдығын қайтарып алу үшін қолын екінші рет созғанын және осы жиналу уақытында күш-жігердің еселенуге тиіс екенін көрсетті. Шашырау уақытында Израил соғылып, тоз-тозы шықты; ал енді, жиналу уақытында, Құдай Өз халқын сауықтырып, жарасын таңады. Шашырау кезінде ақиқатты тарату үшін жасалған күш-жігердің әсері өте аз болды, өте аз нәрсе не мүлде ештеңе тындырмады; бірақ жиналу уақытында, Құдай Өз халқын жинау үшін қолын созған кезде, ақиқатты таратуға бағытталған күш-жігер көзделген нәтижесін береді. Барлығы да осы істе біріккен және құлшынысты болуға тиіс. Маған көрінгені: қазір, жиналу уақытында, бізді басқару үшін мысалдарды шашырау уақытынан келтіру — кез келген адам үшін масқара нәрсе; өйткені егер Құдай біз үшін қазір сол кезде істегенінен артық ештеңе істемесе, онда Израил ешқашан жиналмас еді. Ақиқаттың уағыздалуы қаншалықты қажет болса, оның баспасөзде жариялануы да соншалықты қажет». Review and Herald, 1850 жылғы 1 қараша.

Айқышта шәкірттер бытырап кеткен еді, және сол тарихта, үш күннен кейін, Ол бытырап кеткен шәкірттерін жинай бастады. 1844 жылдың соңынан шамамен үш жыл өткенде, Мәсіх Өзінің бытырап кеткен отарын жинай бастады. Сол тарихта Ол Өз халқын баспа ісін бастауға және Хабакуктың екі кестесінің екіншісін жариялауға жетеледі; ол 1850 жылдың соңында дайындалды, содан кейін 1851 жылдың қаңтарында Review and Herald басылымында сатылымға ұсыныла бастады.

1843 жылғы кесте бірінші және екінші періштелердің хабарлары тарихында тұрғызылған, ғибадатхананы тазартқан хабардың көзге көрінетін бейнесі болды. Үшінші періштенің келуімен Құдай Өз ісін аяқтап, халқын үйлеріне алып кетуді ниет етті, бірақ олар ежелгі Израил сияқты бүлік шығарды; содан кейін ежелгі де, қазіргі де Израилге шөл далада қаңғып жүру тағайындалды. Егер үшінші періштенің нұрын алғашында қабылдаған сол адвентистер өз хабарларының көзге көрінетін бейнесі болған 1850 жылғы кестені алып, сеніммен ілгерілегенде, олар Исаның екінші келуін жеделдетіп, үйлеріне қайтар еді. Бірақ оларға Ешуа мен Қалептің, сондай-ақ адал болмаған он жансыздың тарихын қайтадан бастан кешіру жазылған еді.

«Егер адвентистер 1844 жылғы ұлы түңілуден кейін өз сенімдерін берік ұстап, Құдайдың ашылып келе жатқан еркіне бірлікте ілесе жүргенде, үшінші періштенің хабарын қабылдап, оны Киелі Рухтың күшімен дүниеге жариялағанында, олар Құдайдың құтқаруын көрер еді, Жаратқан Ие олардың күш-жігерімен құдіретті түрде әрекет етер еді, іс аяқталған болар еді, әрі Мәсіх осы уақытқа дейін-ақ Өз халқын сыйына қауыштыру үшін келер еді. Бірақ түңілуден кейінгі күмән мен белгісіздік кезеңінде адвент сенушілерінің көбі сенімдерінен айныды.... Осылайша іс тежелді, ал дүние қараңғылықта қалдырылды. Егер бүкіл адвентист қауымы Құдайдың өсиеттері мен Исаның сенімі төңірегінде біріккенде, біздің тарихымыз қаншалықты өзгеше болар еді!» *Evangelism*, 695.

Шомылдыру рәсімін жасаушы Жақия мен Уильям Миллер Мәсіхтің кенеттен келіп, Киелі Рухтың күшімен құтқарылу хабарын бүкіл әлемге жеткізетін бір халықты тазарту үшін жол дайындады. Мәсіхтің шәкірттері өздеріне жүктелген міндетті орындады, бірақ адвентизмнің басталуы оны орындамады. 1856 жылға қарай олар Лаодикеяның күйіне түсті, “жеті уақыттың” ілгерілеген нұрын қабылдамай қойды, әрі 1863 жылы көп ұзамай келетін жексенбілік заңға дейін созылатын, үдей түскен бүлік үдерісін бастады. 1863 жылғы бұл бүлік он тыңшының бүлігі арқылы алдын ала бейнеленді. Қырық жылдық шөл кезуінің соңында ежелгі Израил сол сынаққа қайта әкелінді; осылайша қазіргі Израилдің де бастапқы сынаққа қайта әкелінуінің үлгісі берілді.

Қадештегі он тыңшының бүлігі қырық жылдан кейін Қадеште қайта қайталанды. Израилді қырық жыл бойы шөлде қаңғыруға душар еткен он тыңшының бүлігі 1863 жылғы бүлікті бейнелейді; сол кезде қазіргі Израил Лаодикея шөліндегі өз қаңғуын өзі туғызды. Қырық жылдың соңында ежелгі Израил қайтадан Қадешке әкелінді; осы арқылы 1863 жылғы бүлік кезінде Миллериттік Адвентизмді тазартып-сүзген сынақ Келісімнің Хабаршысы Өз ғибадатханасына қайтадан кенеттен келгенде тағы да қайталанатыны айқындалады.

Біз бұл зерттеуді келесі мақалада жалғастырамыз.

«Ғилад пен Башанды жаулап алу кезінде қырық жылға жуық уақыт бұрын Қадеште болған, Израилді шөлдегі ұзақ қаңғыруға душар еткен оқиғаларды еске түсіргендер көп болды. Олар уәде етілген жер туралы тыңшылардың жеткізген хабары көп жағынан дұрыс болғанын көрді. Қалалар қорғанмен қоршалған, әрі өте үлкен еді, оларда, өздерімен салыстырғанда еврейлер жәй ғана аласа жандар болып көрінетін, алыптар

мекендейтін. Бірақ енді олар өз әкелерінің өлімге бастайтын қателігі Құдайдың құдіретіне сенбеуде болғанын көре алды. Оларды сол игілікті жерге бірден кіргізбей қойған жалғыз нәрсе осы еді.»

«Олар алғаш рет Қанаханға кіруге әзірленген кезде, бұл іс қазіргімен салыстырғанда әлдеқайда аз қиындықпен қатар жүрді. Құдай Өз халқына, егер олар Оның даусына құлақ асса, Ол олардың алдында жүріп, олар үшін шайқасатынын уәде еткен еді; сондай-ақ Ол жер тұрғындарын қуып шығу үшін сона жіберетінін де айтқан болатын. Халықтардың қорқынышы жаппай оянбаған еді, әрі олардың ілгерілеуіне қарсы тұру үшін көп дайындық та жасалмаған болатын. Ал енді Жаратқан Ие Исраилге алға жылжуды бұйырғанда, олар сақ әрі күшті жауларға қарсы ілгерілеуге тиіс болды және өздерінің жақындауына қарсыласуға дайындалып келген көп санды, жақсы жаттыққан әскерлермен күресуге мәжбүр еді.

«Ог пен Сихонмен болған қақтығыстарында халық өз әкелері соншалық айқын сүрінген сол бір сынаққа қайтадан душар болды. Бірақ бұл жолғы сынақ Құдай Исраилге ілгері жүруді бұйырған кездегіден әлдеқайда ауыр еді. Олардың жолындағы қиындықтар Жаратқан Иенің атымен бұйырылған кезде алға басудан бас тартқаннан бері едәуір көбейген болатын. Құдай Өз халқын әлі де осылайша сынайды. Егер олар сынаққа төтеп бере алмаса, Ол оларды қайтадан сол нүктеге әкеледі, әрі екінші рет сынақ бұрынғысынан да жақынырақ келіп, анағұрлым ауыр болады. Бұл олар сынақтан өткенге дейін жалғаса береді; ал егер олар әлі де қасарысқан күйінде қалса, Құдай Өз нұрын олардан алып, оларды қараңғылықта қалдырады». Патриархтар мен пайғамбарлар, 436, 437.